

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Гриня Дмитра Володимировича на тему «Медіація як альтернатива вирішення індивідуальних трудових спорів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. Сьогодні існує велика необхідність упровадження примирних процедур, позасудових та досудових способів урегулювання спорів, які дозволять знизити навантаження на судову систему взагалі та суддів зокрема і, як наслідок цього, заощадити бюджетні ресурси та підвищити якість здійснення правосуддя. Розвиток примирних процедур є одним із сучасних пріоритетних напрямків удосконалення механізмів вирішення спорів та захисту порушених суб'єктивних прав у різних сферах суспільного життя. При цьому саме впровадження процедур медіації в трудовому праві може стати ефективним механізмом примирення сторін з мінімальними витратами фінансових, часових і людських ресурсів. Переваги впровадження медіації серед альтернативних способів вирішення трудових спорів очевидні як для держави, так і для самих учасників конфліктних правовідносин. Не випадково медіація як альтернатива судочинству, доволі розвинута у міжнародній практиці.

Саме тому дисертація Гриня Дмитра Володимировича на тему «Медіація як альтернатива вирішення індивідуальних трудових спорів» є своєчасною науковою працею, оскільки на рівні комплексних досліджень бракує наукових праць, які розкривали б особливості застосування медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів в контексті останніх законодавчих змін. Тому на часі дослідити особливості медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів, з'ясувати правові передумови її запровадження та визначити шляхи адаптації інституту медіації для врегулювання індивідуальних трудових спорів в Україні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. В цілому зміст дисертації характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Наукові положення дисертаційної роботи об'єктивно відображають реальний стан дослідження медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів.

Дисертант досить вдало обрав методи дослідження (порівняльно-правовий, логіко-семантичний, логіко-юридичний, групування та системно-функціональний, історико-правовий, системно-структурний, діалектичний), відтак аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації, обумовили всебічність, повноту й об'єктивність отриманих наукових результатів.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є глибоким та комплексним дослідженням, яке проведене на високому науково-методологічному рівні та характеризується змістовністю, коректністю наукової полеміки та логікою викладення матеріалу.

Одержані автором результати дослідження розв'язують ключові науково-прикладні питання. Зокрема, у ході дисертаційної роботи здобувачем було вдало вирішено низку важливих завдань, серед яких: – визначити особливості та здійснити класифікацію конфліктів (спорів) у трудових відносинах; – встановити правову природу медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів, виокремити її види та основні засади застосування; – виокремити історичні передумови виникнення медіації, проаналізувати зарубіжний та вітчизняний аспекти; – з'ясувати сутність, класифікацію та джерела альтернативних способів вирішення спорів; – охарактеризувати місце медіації в системі альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів; – піддати комплексному опрацюванню питання зарубіжного досвіду застосування медіації для врегулювання індивідуальних

трудових спорів; – з'ясувати правові передумови запровадження медіації для врегулювання індивідуальних трудових спорів в Україні; – визначити та окреслити шляхи адаптації інституту медіації для врегулювання індивідуальних трудових спорів в Україні; – сформулювати науково-обґрунтовані висновки щодо вдосконалення чинного законодавства в аспекті застосування медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів.

У дисертаційній роботі знайшло відображення чимало вагомих науково-прикладних здобутків, зокрема було надано тлумачення категоріям індивідуальні та колективні трудові спори, визначені їх ознаки, а також види. Так, індивідуальний трудовий спір запропоновано розглядати як юридичне протиріччя, котре має місце між працівником (потенційним, дійсним чи колишнім) та роботодавцем з приводу укладення, виконання та розірвання трудового договору, дотримання норм трудового законодавства та вимог локальних нормативно-правових актів підприємства, установи чи організації. У свою чергу, колективний трудовий спір – це сукупність неврегульованих розбіжностей сторін колективних відносин з приводу встановлення і зміни соціально-економічних умов праці, ведення колективних переговорів, укладення, зміни і виконання колективних трудових договорів і колективних угод, а також розбіжності, що стосуються економічних, соціальних і культурних інтересів працівників, які виникли на різних рівнях між соціальними партнерами. Як індивідуальні, так і колективні трудові спори характеризуються особливим ознаками та класифікуються за диференційованими підходами.

Запропоновано поділяти трудові спори за такими критеріями: 1) залежно від предмету (спори, які виникають з приводу застосування та реалізації законодавства про працю; спори, які виникають із самих підстав зміни умов праці; спори, що виникають з приводу компенсації моральної та матеріальної шкоди); 2) залежно від порядку вирішення спорів (ті, що вирішуються у судовому та позасудовому порядку); 3) залежно від рушійної сили виникнення

трудового спору (трудові спори про права, трудові спори про інтереси); 4) за суб'єктами, що безпосередньо є учасниками конфліктних відносин (індивідуальні та колективні трудові спори).

Дуже важливими як для науки трудового права, так і для правозастосування, а також для вдосконалення правового регулювання питань у сфері медіації має бачення дисертанта щодо необхідності створення та ведення Єдиного електронного реєстру медіаторів з метою поінформованості суспільства про перелік осіб, до яких вони можуть звернутися за послугами медіації. Також звертається особлива увага на доцільності створення навчальних центрів, які б здійснювали підготовку висококваліфікованих медіаторів, зокрема тих, хто спеціалізувався б на врегулюванні трудових спорів.

Цілком справедливою та цікавою як для практики, так і для науки трудового права, є пропозиція автора щодо доцільності застосування медіації для вирішення не лише індивідуальних, а й колективних трудових спорів. Окрім зазначеного, науково обґрунтовано необхідність удосконалення правового становища та статусу медіатора, зокрема, шляхом створення єдиного спеціально уповноваженого органу держави (наприклад, Палати медіаторів України), який би здійснював підготовку та сертифікацію медіаторів, вів реєстр медіаторів. Це сприяло б поширенню медіації на всі регіони країни, доступу громадян до медіаторів, а відтак і доступу до цієї процедури.

Окрім зазначеного, привертає увагу значна кількість англomовних джерел за тематикою дослідження, що ще більше підвищує цінність роботи.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні наукові ідеї, положення та висновки дисертації повною мірою є апробованими, доступними широкому науковому загалу. Результати наукового пошуку знайшли відбиття у 3 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, в 1 науковій статті, опублікованій у

зарубіжному періодичному виданні, а також у тезах 3 доповідей і наукових повідомлень, оприлюднених на наукових конференціях.

Висновки, пропозиції і рекомендації, що містяться у дисертації, мають безперечне теоретичне і практичне значення та можуть бути використані: у *науково-дослідницькій діяльності* – для подальшого вивчення проблемних питань застосування альтернативних способів, у тому числі медіації, для вирішення індивідуальних трудових спорів; у *правотворчості* – з метою вдосконалення норм чинного законодавства, які регулюють питання розгляду та вирішення індивідуальних трудових спорів; у *правозастосуванні* – результати наукового дисертаційного дослідження можуть сприяти вдосконаленню порядку застосування медіації як альтернативи вирішення індивідуальних трудових спорів; в *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право», «Альтернативні способи вирішення спорів», відповідних спецкурсів, а також для підготовки підручників, посібників, практикумів та іншої додаткової навчальної літератури для студентів, аспірантів та викладачів.

В цілому дисертація є завершеною науковою працею, яка містить нові положення, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання у сфері трудового права. Теоретичні результати й практичні положення, характеризуються єдністю, аргументованістю наукових висновків і узагальнень, та свідчать про особистий вклад дисертанта в науку трудового права.

Дискусійні положення дисертації. Разом з цим, як і кожна наукова праця, дисертація Д. В. Гриня містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та стосовно яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. У підрозділі 1.3. «Історичні передумови виникнення медіації: зарубіжний та вітчизняний аспекти» дисертантом за допомогою історико-правового методу було проаналізовано історичні передумови виникнення

медіації в різні історичні періоди Античності, Середньовіччя та Нового і Новітнього часу, а також досліджено вітчизняний досвід розвитку медіації в Україні, що починається з періоду Київської Русі і продовжується досі. І це правильно, оскільки у кожному історичному періоді можна віднайти приклад використання медіації, тому що традиційно змагальне розв'язання спорів загострює та погіршує відносини між сторонами, а судові рішення задовольняє лише одну зі сторін чи не влаштовує жодну. Тобто пізнавши минувшину, було б простіше дати рекомендації на майбутнє. З цього приводу хотілося б почути міркування дисертанта щодо характерних особливостей кожного із виокремлених періодів.

2. Для медіації як процедури врегулювання спору на основі взаємних поступок сторін, з урахуванням положень профільного закону, притаманні такі принципи як добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, самовизначення та рівність прав сторін медіації, на яких дисертант коротко зупинився та проаналізував. Втім «Європейський кодекс етики медіаторів», прийнятий у червні 2004 року в Брюсселі, окрім вищезгаданих базових принципів також визначає ще й такі принципи, як компетентність медіатора (п. 1 ЄКЕМ) і справедливість процесу медіації (п. 3.2 ЄКЕМ). Вважаємо у даному дослідженні слід було б також звернути увагу на ці засади.

3. Судячи зі списку використаних джерел, здобувач, під час підготовки дисертаційного дослідження, проаналізував велику кількість дисертаційних досліджень інших учених, як у галузі трудового права, так і інших галузей права і це є дуже добре, адже здобувачем використано сучасну наукову літературу. Однак дисертанту варто було більш критично ставитися до поглядів учених та не боятись виловлювати власну точку зору, навіть коли аналізуються праці докторів наук.

Втім висловлені міркування не торкаються концептуальних положень дисертації Гриня Д. В., не применшують наукової цінності рецензованого дослідження та не впливають на позитивну оцінку роботи та її практичне значення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Д. В. Гриня відповідає обраній ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Д. В. Гриня на тему «Медіація як альтернатива вирішення індивідуальних трудових спорів», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Рецензентка:

Кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

О. Є. Луценко

Підпис *Луценко О.Є.*
Засвідчую *О.Є.*
Нач.ВК *30. 10. 2023*

